



” Степанова Н. Використання техніки «Лялька-персона» для громадянського виховання дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2025. Том 13, № 5. С. 53-58. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i5-008>.

Stepanova N. Vykorystannia tekhniky «Lialka-persona» dlia hromadianskoho vykhovannia ditei starshoho doshkilnoho ta molodshoho shkilnoho viku [The use of the «Persona doll» technique for civic education of older preschool and younger school-age children]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2025. Vol. 13, No 5. S. 53-58. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i5-008>.

УДК 373.2/3.035:[159.98:688.721.12]
DOI: 10.31110/2616-650X-vol13i5-008

Наталія СТЕПАНОВА

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6842-629X>
Stepanova76@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІКИ «ЛЯЛЬКА-ПЕРСОНА» ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Сучасні реформи в українській освіті стосуються й таких її ланок, як дошкільна та початкова освіта. Зміни в осмисленні процесу формування та розвитку особистості дитини неможливі без використання інноваційних підходів, методик та технік. Однією з таких є «Лялька-Персона». Авторка доводить, що успішність у освітньому процесі дітей старшого дошкільного й молодшого шкільного віку залежить від доцільності обраних методик і практик та ціленаправленого впливу на самих здобувачів. Звернено увагу, що ігровий підхід є основним у роботі, як із дітьми дошкільного віку, так і перших класах молодшого шкільного. Тому обрана техніка поєднує гру з розвитком, навчанням та вихованням. Підкреслено, що методика «Лялька-Персона» є водночас, як психологічною, адже безпосередньо впливає на розвиток особистості дитини, так і педагогічною, оскільки закладає базові розуміння про права, норми та правила поведінки в суспільстві, чим впливає на рівень громадянського виховання. Ураховуючи, що головним персонажем техніки є лялька, вона, як ніяка інша іграшка, є природною й традиційною в житті дитини. Українська культура гри в ляльки сягає глибокої давнини. Здавна в українських родинах використовували ляльки-мотанки, в'язанки, як обереги від злих сил чи хвороб, й головним чином, іграшки, які навчали соціальним нормам. Найважливіше завдання гри з лялькою полягає в тому, щоб познайомити дитину з багатогранністю соціокультурного світу, навчити комунікувати, взаємодіяти з однолітками та дорослими, пояснити важливість норм і правил поведінки, розвивати емпатію. Доведено, що використання техніки «Лялька-Персона» позитивно впливає на рівень громадянського виховання дитини. Авторка наводить кілька практичних кейсів, як приклад роботи в цій техніці. Їй зазначає, що обрана ігрова форма, без тиску й примусу, сприяє створенню власного соціального капіталу для кожної дитини, який у майбутньому стане основою для розвитку її громадянськості та загалом сприятиме реалізації в усіх сферах життєдіяльності.

Ключові слова: техніка «Лялька-Персона»; громадянське виховання; діти дошкільного та молодшого шкільного віку; емпатія; формування характеру.

Nataliia STEPANOVA

Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-6842-629X>
Stepanova76@ukr.net

THE USE OF THE «PERSONA DOLL» TECHNIQUE FOR CIVIC EDUCATION OF OLDER PRESCHOOL AND YOUNGER SCHOOL-AGE CHILDREN

Abstract. Modern reforms in Ukrainian education also encompass such levels as preschool and primary education. Transformations in the conceptualization of the process of a child's personality formation and development are impossible without the implementation of innovative approaches, methodologies, and techniques. One such technique is the Persona Doll method. The author substantiates that the effectiveness of the educational process for older preschool and younger school-age children depends on the appropriateness of the selected methodologies and practices, as well as on the targeted impact on the learners themselves. It is emphasized that the play-based approach is fundamental in working with both preschool children and first-grade students in primary school. Therefore, the chosen technique integrates play with development, learning, and character formation. It is highlighted that the Persona Doll methodology is both psychological, as it directly influences the child's personality development, and pedagogical, as it instills fundamental understanding of rights, norms, and rules of behavior in society, thereby influencing the level of civic education. Given that the primary character in this technique is a doll, it serves as a natural and traditional element in a child's life, unlike any other toy. The Ukrainian tradition of doll play has deep historical roots. Since ancient times, Ukrainian families have used motanka dolls and tied dolls as protective amulets against evil forces and illnesses, as well as primarily as toys that taught social norms. The most significant objective of playing with dolls is to introduce children to the multifaceted nature of the sociocultural world, teach them communication skills, facilitate interaction with peers and adults, explain the importance of norms and rules of behavior, and develop empathy. It has been proven that the use of the Persona Doll technique positively influences the level of a child's civic education. The author provides several practical case studies as examples of work within this technique and notes that the chosen play-based format, free from pressure and coercion, contributes to the formation of each child's social capital. In the future, this capital will serve as the foundation for the development of their civic identity and overall facilitate their success in all spheres of life.

Keywords: Persona Doll technique; civic education; preschool and younger school-age children; empathy; character formation.

Постановка проблеми. Соціально-політична ситуація, в якій перебуває українське суспільство з 2014 року, зумовлює неабиякий інтерес до розуміння соціокультурного розвитку України, як Батьківщини, усвідомлення рідного коріння, дотримання звичаїв і традицій, спілкування державною мовою, визнання історичної пам'яті, всього того, що більшість із нас інтуїтивно вкладає в поняття «громадянське, національне, патріотичне». Як правило, кожна людина ідентифікує себе з конкретним народом та державою. Така єдність проявляється в нерозривності зв'язків свого «Я» з життям і долею народу, ставленням до його історичних і культурних цінностей, здобутків, розумінням національних інтересів у структурі суспільних та міжнародних відносин.

Але «відкритими» залишаються питання: чи актуальним сьогодні є громадянське виховання? Якщо так, то з якого віку потрібно виховувати «єдність» особи з суспільством та які обрати для цього процесу методики чи техніки? Чи потрібно шукати нові підходи до організації освітньої діяльності, а може достатньо зупинитися на відомих, перевірених практикою?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виховання особистості, як громадянина, має глибокі корені й відоме з часів античної Греції. Поєднання інтересів особи й суспільства, особливо суспільної праці та відповідальності, піднімається в творах Платона, Сократа, Аристотеля. Наприклад, останній вважав, що будь-яка держава – це насамперед люди, за своєю природою «істоти політичні» й ідеальна ситуація буде тоді, коли громадяни працюватимуть на благо держави (полісу), а держава допоможе їм отримати найвищі блага [8].

Ідеї громадянського виховання «червоною ниткою» пронизують твори вітчизняних діячів, Г. Ващенка, Б. Грінченка, М. Грушевського, М. Драгоманова, С. Русової, К. Ушинського, Я. Чепіги та ін., творчість яких припала на період, коли Україна не мала незалежності. Наприклад, за Григорієм Ващенком виховання молоді має ґрунтуватися на принципах моральності й народності, патріотизму й демократії, родинності й індивідуальності кожної дитини. Особливе місце в цьому процесі відводилося все ж таки патріотизму та культуровідповідності, адже зв'язок з історією, мовою, традиціями народу педагог вважав «основою виховання» [2, с. 68].

Проти «штучності» в вихованні виступав Я.Ф. Чепіга, який наголошував, що в такій справі все має бути, як у природі, «не приправлене «дутим» патріотизмом, а відповідати інтересам людини, народу, нації...», всього, що народ або нація пережили, бачили, чули, виробили, що придбали найцікавішого, найкориснішого в своїм розвитку» [4, с. 65].

Отже, педагогічні настанови про виховання молоді в дусі національної єдності, незламності в національно-світоглядних переконаннях, свободи, відданості народницьким ідеалам, патріотизму тощо, без сумнівів, заклали основи виховання українського громадянства й є ідейними дороговказами для створення сучасного образу ідентичності української нації.

Для об'єктивного осмислення й розуміння повернення громадянського виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку важливим є звернення до сучасних вітчизняних концепцій виховання громадянина, які висвітлені в працях І. Беха, О. Вишневецького, П. Вербицької, К. Журби, К. Крутій, О. Сухомлинської, К. Чорної та ін. [1; 3]. Проте враховуючи сучасні виклики, які виникають в українському суспільстві, безпосередньо пов'язані з повномасштабним вторгненням 2022 року, філософсько-педагогічні погляди щодо громадянського виховання вимагають зміни векторів та пошуку нових підходів у його реалізації.

Мета дослідження. З'ясування суті техніки «Лялька-Персона» та її педагогічних можливостей у громадянському вихованні дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс загально педагогічних методів, що забезпечують різнобічний аналіз проблеми громадянського виховання молоді. Проте аналіз наукової літератури показує, що здебільшого описуються методики для здобувачів освіти середньої чи старшої школи, або ж молодих людей. І прийоми та вправи також розраховані на старшу аудиторію, а не на дітей дошкільного чи молодшого шкільного віку. Моделювання педагогічних ситуацій для громадянського виховання дітей, у яких застосовується техніка «Лялька-Персона», практично відсутнє. Саме тому в емпіричній частині нашої статті є практичні кейси з використанням техніки «Лялька-Персона» для громадянського виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз різних джерел, у яких розглядаються сутнісні характеристики поняття «громадянського виховання», дозволяють стверджувати, що його трактування характеризується поліваріантністю та багатовимірністю. Але безсумнівно, в сучасних умовах громадянське виховання українських дітей є не лише найважливішою духовною та соціальною цінністю, а й складовою частиною державної освітньої політики. Так, із самої мети освіти, означеної в Законі України «Про освіту», можемо виокремити, власне, суть громадянського виховання: «виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству» [9].

Серед сучасних українських педагогів, адептів громадянського виховання, існує єдність в тому, що виховання громадянина-патріота є надважливим освітнім завданням (І. Бех, Н. Бібік, П. Вербицька,

К. Журба, О. Пометун, О. Сухомлинська, К. Чорна та ін.) [1, с. 7]. Громадянське виховання поєднує в собі багаторівневу піраміду: від особистісних почуттів любові до ближнього, Батьківщини, чуйності, турботи, милосердя тощо до суспільних – прагнення до злагоди й миру, піклування та відповідальності, бажання й уміння захищати національні інтереси, права, честь та гідність та ін.

У педагогічному словнику за редакцією С. Гончаренка громадянське виховання пояснюється, як інтегративна якість особистості, основу якої складають моральна й правова культура [10, с. 75]. Його зміст обумовлюється вихованням моральних ідеалів, які характеризуються розвитком почуття любові та шани до Батьківщини, прагненням налагоджувати відносини в суспільстві в мирі та злагоді.

Дещо ширше це поняття подається в Енциклопедії освіти, де вказується на цілеспрямований процес «щодо засвоєння дітьми та молоддю громадянських цінностей, навичок демократичного самоврядування, формування відповідних компетентностей та ін.» [6, с. 175].

Ми є суголосними з науковими ідеями, які обстоює П. Кендзьор, що громадянське виховання має розглядатися через призму компетентнісного підходу [7, с. 58]. Ключовими позиціями тут виступають не механічне набуття знань та умінь, а морально обумовлене засвоєння цінностей і ставлень, які формуватимуть такі якості особистості, як відповідальність, законслухняність, національна гідність, соціальна солідарність, громадянські рівність і справедливість та ін.

Також важливо звернути увагу на таку особливість виховного процесу, як системність та безперервність. Із перших днів життя починаються такі важливі процеси розвитку й становлення особистості, як соціалізація та виховання, які мають продовжуватися протягом всього життя людини. Відмітимо, що дошкільний вік, особливо старший, та молодший шкільний є особливими в процесі виховання дитини. У цей період відбувається формування її культурно-ціннісних орієнтацій, закладається духовно-моральна основа «Я-концепції», розвиваються емоції, почуття, мислення, починається процес усвідомлення себе в навколишньому світі. Саме цей відрізок життя, із 5 до 10 років, є найсприятливішим для емоційно-психологічного впливу на дитину, оскільки образи сприйняття дійсності, культурного простору досить яскраві, глибокі, тому вони залишаються в пам'яті надовго, іноді й на все життя, що дуже важливо, зокрема, в громадянському вихованні.

Не викликає сумнівів і такий факт, як пріоритетні форми організації освітнього процесу для наших здобувачів. Вони, насправді, можуть бути різноманітними, але однією з найголовніших є гра. Багаторічні й численні педагогічні спостереження доводять, що в грі значно полегшується процес засвоєння навіть найскладнішої інформації, активізуються увага та уява дитини, розвиваються мислення й пам'ять. Але найголовніше, в грі природно розвиваються комунікативні та соціальні навички дитини, вона навчається співпрацювати, домовлятися, вирішувати проблеми тощо. Саме ці навички з «набору» гнучких є базисними в громадянському вихованні.

Однією з дієвих педагогічних технік, яка б виховувала дітей через гру, є «Лялька-Персона» («Persona Doll»). Назвати її інноваційною було б невірно, адже в світовій педагогічній практиці вона відома з середини ХХ століття. Виховательки із США Кей Таус і Рут почали використовувати ляльки з метою психологічного впливу на дітей. Їхній досвід настільки став зразковим, що був поширений у багатьох країнах світу (Велика Британія, Данія, Німеччина, Південна Африка, Швейцарія та ін.) й використовується до нині. Українські педагоги «познайомилися» з цією методикою за сприяння Всеукраїнського фонду «Крок за кроком». Але головний акцент робився більше на опис практики використання лялькотехніки лише в роботі з дітьми дошкільного віку (Н. Дятленко, К. Крутий, Л. Лохвицька, О. Михайленко) й для морального виховання та соціально-психологічної підтримки [5, с. 11].

У пошуку нових форм і методів для громадянського виховання ми можемо сказати з впевненістю, що техніка «Лялька Персона» є надзвичайно дієвою. Наш висновок базується на емпіричних педагогічних дослідженнях, проведених із дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку (в експерименті взяли участь 100 осіб віком від 5 до 8 років, м. Черкас), і дає підстави для констатації:

- техніку «Лялька-Персона» доцільно використовувати під час виховного процесу не лише з дітьми старшого дошкільного, а й молодшого шкільного віку (особливо 1 і 2 класи);
- розуміючи виховання як цілеспрямовану взаємодію «педагог – здобувач освіти», Лялька-Персона є чудовим «посередником» у засвоєнні громадянських когнітивних навичок та розвитку громадянських мотивів поведінки, що в цілому забезпечує розвиток дитини, як цілісної, з активною громадянською позицією особистості.

Суть використання Ляльки-Персона досить проста. Це є подружка чи друг (ляльки можуть виконувати різні гендерні ролі) для всіх дітей у групі чи класі. Таку ляльку можна пошити власноруч, або придбати, головне, щоб вона була м'яка, могла сидіти й була одягнена в традиційний для дітей одяг (ми маємо на увазі не вечірню сукню). Вона має ім'я й «свою» історію, захоплення, вподобання, навіть страхи. Для дітей – це не іграшка, вона «одна зі всіх» і тому до неї відносяться як до однолітка. Лялька розповідає історію через педагога, саме в такий спосіб відбувається комунікація. Спілкування є

надзвичайно важливим актом, адже під час обговорення ситуації чи випадку діти навчаються висловлюватися, аргументувати думку, шукають вихід із ситуації тощо. Дітям простіше розмовляти через такого «посередника», адже вони не завжди можуть сприймати інформацію від дорослого, а тут є подруга / друг, така, як і всі ми й, зрештою, в силу свого віку діти вірять у «історію від ляльки».

Лялька-Персона в такій техніці виступає розповідачем реальної історії й тому сприймається дітьми реалістично. Вона розповідає про себе, цікавиться думкою інших, питає пораду.

Для обговорення можна обирати будь-які теми. Це може бути ціла «абетка» цінностей, які важливі в житті людини-громадянина: відданість, відповідальність, гідність, гордість, життя, здоров'я, мир, патріотизм, рівність та ін. А також соціальні теми, під час обговорення яких формується громадянська позиція, долаються стереотипи й упередження, виховуються такі якості, як шана, повага, любов, чесність, доброта, милосердя тощо.

Із практики, діти в розмові з лялькою проявляють активність, відвертість, цікавість. Вони не бояться зробити помилку, чи отримати зауваження від неї. Навпаки, моделюючи навіть складні ситуації, діти намагаються знайти досить раціональні рішення, наводять приклади з власного життя, розмірковують, роблять висновки. Така техніка насправді є прекрасним педагогічним рішенням для розвитку громадянських навичок.

Як приклад, наведемо кілька прикладів із власного досвіду роботи.

Вправа-читанка. Сучасні молодші школярі не дуже люблять читати. До їхніх характеристик часто доєднують означення «покоління кліпового мислення». Насправді, небажання читати є великою проблемою, й не лише в дитячому віці. Й зазначимо, що навички читання є одними з ключових і надзвичайно важливих, адже безпосередньо мають вплив не лише на рівень словникового запасу, а й є в основі розвитку пам'яті, мислення, креативності тощо.

Історія від Ляльки. Мене звати Єгор. Вчора зі мною трапилася така пригода. Для того, щоб піти погратися з друзями, я мав прочитати текст і його переказати. Якщо будуть незнайомі слова, то мав знайти їх значення. Я дуже поспішав, щоб виконати завдання, але тільки на читання витратив цілих 10 хвилин. І ніяк не зміг впоратися з такими словами як «сквер» і «магнолія». Я не знаю що це таке. А в Інтернеті просто заплутався.

А скільки ви витратите часу на читання? Ви допоможете мені зрозуміти незнайомі слова?

Текст для читання **«У сквері»**. У центрі міста, захованому між старими будинками, був невеличкий сквер. Його не відзначали на туристичних мапах, сюди не водили екскурсії. Але місцеві знали – це місце має свою «душу».

Навесні сквер оживав. Тиша, з якою дерева стояли всю зиму, змінювалася на тихий шепіт бруньок – це прокидались магнолії. Їх було всього кілька, але коли вони цвіли, здавалось, що рожеві, молочні, білі хмаринки спускаються на землю.

Біля одного з дерев була лавочка. Туди часто приходила бабуся. У руках вона тримала книгу, але ніколи не читала. Вона замріяно розглядала квіти, ніби щось згадувала й пошепки з кимось розмовляла.

Одного разу в сквер прийшла маленька дівчинка з блокнотом і кольоровими олівцями. Вона сіла поруч із бабусяю й почала малювати магнолії. Старенька усміхнулась.

- А що ти малюєш? – запитала вона в дівчинки.
- Квіти, – відповіла та, не відводячи погляд від малюнку.
- А ти знаєш про їхню таємницю? – продовжила розмову бабуся.
- Таємницю? Вони мають таємницю, – перепитала дівчинка. – Будь ласка, розкажіть.

Старенька розповіла, що посадив ці дерева її чоловік. З того часу пройшло 22 роки. Його вже давно немає, пішов у засвіти, а дерева щовесни радують перехожих, ніби передають для всіх від нього вітання. Кожна квітка – окрема історія. Гарна, добра, справжня.

З того дня дівчинка часто приходила в сквер. А коли магнолії відцвіли, на лавці залишився її малюнок із підписом: *«Пам'ятаю»*.

Час для читання – 2 хвилини. Важливо, щоб діти читали вголос, доречно буде – всі разом, при цьому можна використати «ланцюжкове читання». Ми сподіваємося, що для них не буде великою проблемою пояснити, що таке «сквер» і «магнолія». Але в разі потреби, можна скористатися й словником.

Запитання для бесіди.

- Як ви вважаєте, чи можна назвати посадку дерев доброю справою? Чому?
- Поміркуйте, які справи є важливими для громади села / міста? Чому?

Вправа «Це моє, й це наше».

Передісторія. В Україні з 2014 року суспільство зустрілося з проблемою внутрішньо переміщених осіб. Таке переміщення є вимушеним, адже люди покидають свої домівки в пошуку безпечних місць для життя. У стресовому стані опиняються дорослі й діти, останні інколи дуже гостро реагують на зміну умов проживання, нове місце навчання чи колектив. «Новеньких» по різному

сприймають у групі чи класі, для них «чужим, незнайомим» є все нове, їм важко соціалізуватися й знайти друзів.

Очікувані результати:

- познайомити з цікавими місцями міста Черкаси; показати його міський колорит, схожість і відмінність з іншими українськими містами;
- привчати до продукування добрих справ, колективної взаємодопомоги й підтримки;
- виховувати бажання безкорисливо приходити на допомогу, емпатію, почуття гордості за спільне, українське.

Історія від Ляльки. Ім'я Ляльки – Улянка. У неї з'явилася нова знайома – Оля, яка переїхала в місто кілька тижнів тому, з Херсону. Оля ходить у 2 клас, вона з багатодітної сім'ї. Тато водій, мама – лікарка. Окрім неї в батьків ще два братика-близнючки, Олесь і Орест, їм лише 3 роки. Сім'я знімає квартиру й має певні труднощі з грошми. Тато через важке поранення ноги не може знайти роботу, а мама вже вийшла працювати, адже сім'я повинна бути забезпеченою. Всі звикають до нового місця, проте не все вдається. Оля в Херсоні займалася в спортивній школі, відвідувала секцію художньої гімнастики, але в зв'язку з переїздом, таку можливість втратила. Дівчинка дуже сумує за рідним Херсоном, особливо їй подобалися прогулянки до Дніпра, коли вони виїжджали всією сім'єю. Вона засмучена ще й тим, що на новому місці не має друзів, міста не знає, все для неї чуже.

Запитання для бесіди.

- Чи був у вас такий випадок, що ви потрапляли в нове, незнайоме місце? Як ви себе почували?
- Що можна запропонувати Олі відвідати в нашому місті, щоб показати його колорит? Щоб б ви ще запропонували Олі, щоб розвіяти її смуток?
- Чи відвідуєте ви гурток / секцію? Чи могли б таке заняття запропонувати Олі? Чи хотіли б ви подружитися з дівчинкою?

Під час бесіди учні розповідали про цікаві місця Черкас, учителька підготувала коротке повідомлення про місто Херсон і діти мали змогу знайти спільне для двох міст. Так вони познайомилися ближче з двома містами України й зробили висновок, що їх дуже багато чого поєднує. А ще, нашій героїні Олі буде легко звикнути до нового міста, адже в нас, як і в Херсоні, є Дніпро й можна продовжити сімейну традицію подорожей до річки.

Пропонуючи дівчинці різні заняття, діти навчалися стисло розповідати про те, чому вони обрали саме такі, аргументовано й переконливо визначати переваги й вплив таких занять на них.

І не менш важливою частиною бесіди стало обговорення питання щодо дружби з новою дівчинкою. За умовами історії Оля є з сім'ї переселенців. Зрозуміло, що ми маємо виховувати почуття співпереживання та співучасті до тих, хто потрапив у складні життєві обставини. Проте, дружба не має бути «з жалю» чи «співчуття», навпаки, це особливі взаємовідносини в групі чи колективі, які базуються на спільних захопленнях, інтересах, відрізняються щирістю, чесністю та довірою. Кожний / кожна заслуговує на справжність у відносинах дружби, а не імітацію чи формальність у них.

Окремо відмітимо, що історії від Ляльки, є емоційно позитивні. Як кожна казка закінчується добром, так і історія від ляльки, навіть на складні соціальні теми, має закінчуватися позитивом. Якщо змалку діти будуть засвоювати норми поведінки й колективної взаємодії, де добро, правда, чесність, гідність є справжніми благами, коли вони ніким і нічим не можуть нівелюватися, то тоді й у дорослому житті ці блага будуть ними продукуватися. Таким чином, відбуватиметься розбудова громадянського, з демократичними цінностями, суспільства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи проведене дослідження, підсумовуємо, що громадянське виховання в сучасних умовах є важливим стратегічним освітнім напрямом. Громадянські якості є визначальними в соціальному та духовному розвитку особистості. Вони виступають як складові її громадянського світогляду та ставлення до Батьківщини, мови, історії, духовних цінностей. На основі патріотизму, національної солідарності й визнання спільних інтересів зміцнюється любов до Батьківщини, з'являється почуття відповідальності за її могутність і незалежність, збереження матеріальних та духовних цінностей, розвивається шляхетність та гідність особистості.

Враховуючи глобалізаційні зміни та виклики, які мають вплив на соціокультурний розвиток суспільства, педагоги повинні бути готовими до використання інноваційних методик і технік, які б забезпечували реагування на такі зміни. В педагогічній практиці мають бути різні методики й прийоми, які б, з одного боку, гармонійно розвивали особистість кожної дитини, а з іншого, убезпечували її від тисків, напруги та перевантажень, чим зберігали ментальне здоров'я. Однією з таких педагогічних технік є «Лялька-Персона».

Техніка «Лялька-Персона» є інтегрованою, адже окрім створення сприятливих умов для освітнього середовища у формі гри (атмосфера пізнання, довіри, комфорту), її засобами розвиваються когнітивні навички, важливі для співжиття в соціумі, формуються громадянські якості здобувачів освіти, що в цілому впливає на їх рівень громадянського виховання.

Як перспективу подальших досліджень, вбачаємо вивчення питань інтегрованого застосування техніки Лялька-Персона у освітньому процесі дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Особливо під час вивчення «чутливих» питань історичного минулого з метою збереження ментального здоров'я здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Патріотичне і громадянське виховання: пункти зіткнення та лінія розмежування. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2016. Вип. 20, кн. 1. С. 6–12.
2. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. Ч. 2. Боффало Мюнхен : Видавництво Спілки української молоді, 1957. 270 с.
3. Вишневський О. Актуальні акценти у патріотичному вихованні. URL : <http://education-ua.org/ua/articles/543aktualni-aktsenti-u-patriotichnomu-vikhovanni>
4. Горбатюк Н. Народність як принцип виховання в педагогічній спадщині Я. Чепіги. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2018. № 1. С. 63–71. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2018.134828>
5. Дятленко Н. Лялька як персона, або нові можливості застосування іграшки в педагогічному процесі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 5. С. 9–15.
6. Енциклопедія освіти / за аг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
7. Кендзор П. І. Переосмислення поняття патріотизму у контексті перспективи розвитку полікультурного виховання в Україні. *Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. Серія «Педагогічні науки»*. 2016. Вип. 3(85). С. 57–62.
8. «Політика» Аристотеля: модель ідеальної держави. URL : <https://plomin.club/politics-of-aristotle-the-model-of-an-ideal-state/>
9. Про освіту. Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
10. Український педагогічний словник / гол. ред. С. Головка. Київ: Либідь, 1997. 373 с.

References

1. Bekh, I. D. (2016). Patriotichne i hromadianske vykhovannia: punkty zitkennia ta liniia rozmezhuвання [Patriotic and civic education: points of contact and dividing line]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi – Theoretical and methodological problems of raising children and school youth*. Kyiv, 20 (1), 6–12. [in Ukrainian]
2. Vashchenko H. Vykhovannia voli i kharakteru. [Education of will and character]. Ch. 2. Boffalo Miunkhen : Vydavnytstvo Spilky ukrainskoi molodi, 1957. 270 s. [in Ukrainian]
3. Vyshnevskiy O. Aktualni aktsenty u patriotychnomu vykhovanni. [Current accents in patriotic education]. URL : <http://education-ua.org/ua/articles/543aktualni-aktsenti-u-patriotichnomu-vikhovanni> [in Ukrainian]
4. Horbatiuk N. Narodnist yak pryntsyyp vykhovannia v pedahohichnii spadshchyni Ya. Chepihy. [Nationality as a principle of education in the pedagogical heritage of Ya. Chepiga] *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University*. 2018. № 1. S. 63–71. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2018.134828>
5. Diatlenko, N. (2017). Lialka yak persona, abo novi mozhlyvosti zastosuvannia ihrashky v pedahohichnomu protsesi [A doll as a person, or new possibilities of using a toy in the pedagogical process]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu – Methodist preschool teacher*, 5, 9–15. [in Ukrainian]
6. Entsyklopediia osvity (2021) [Encyclopedia of education]/ za ah. red. V. H. Kremenia. Kyiv : Yurinkom Inter, 1144. [in Ukrainian]
7. Kendzor, P. I. (2016) Pereosmyslennia poniattia patriotyizmu u konteksti perspektyvy rozvytku polikulturnoho vykhovannia v Ukraini [Rethinking the concept of patriotism in the context of the prospects for the development of multicultural education in Ukraine]. *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnoho universytetu im. Ivana Franka. Seriiia «Pedahohichni nauky» - Bulletin of the Ivan Franko State University of Zhytomyr. Series "Pedagogical Sciences"*, 3(85), 57–62. [in Ukrainian]
8. «Polityka» Arystotelia: model idealnoi derzhavy. [Aristotle's «Politics»: a model of the ideal state]. URL : <https://plomin.club/politics-of-aristotle-the-model-of-an-ideal-state/> [in Ukrainian]
9. Pro osvitu. [About education. Law of Ukraine]. Zakon Ukrainy № 2145-VIII vid 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian]
10. Ukrainskyi pedahohichniy slovnyk (1997). [Ukrainian pedagogical dictionary] / hol. red. S. Holovko. Kyiv: Lybid, 373. [in Ukrainian]

| Матеріал надійшов до редакції: 11.04.2025 р. | Прийнято до друку: 05.05.2025 р. | Опубліковано: 30.05.2025 р. |



This work is licensed under a Creative Commons License Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-NC-SA 4.0).